

Lettre-arc+kép

Emlékezet, tudás, hiány - a könyvtár mint negatív metafora Jaro Varga munkáiról

Az emlékezet a kortárs szlovákiai képzőművészet egyik meghatározó témája, az elmúlt két évtizedben több generáció és médium képviselői foglalkoztak ennek mind individuális, mind kollektív vetületével. Ez a vita nagyon természetesen hat a szlovákiai művészetre, maguk az alkotók kénytelenek a lehető legszakavatottabban megfogalmazni álláspontjukat, és kijelölni művészetük elméleti fundamentumát és céljait. Ez azonban csak kivételes esetekben áll össze, mint pl. Németh Ilona tanítványa, **Jaro Varga** (1982) esetében, aki Jacques Rancière nyomán vallja, hogy az esztétikait nem szükséges feláldozni a társadalmi változás oltárán. A téma szempontjából mind a mai napig példaértékű *SK-HU Public Art* projekt alkalmából Varga a révkomáromi levéltár épületére két nyelven írta fel üzenetét: **A kulturális örökség nem ugyanaz, mint a nemzeti identitás** (2010). Ez a szofisztikált vizualizálás, mely visszafogott, de mind a mai napig olvasható, jellemző azon alkotásaira, amelyek a hely szellemiségét és az egyéni emlékezetet kutatják. Ez is szociológiai ihletésű művészi archeológia, ismereteit leggyakrabban garfikonokba, térképekbe, mini-gyűjteményekbe rendezi, és ez képezi a vizuális prezentáció alapját. Ötvöződik bennük az emlékezet egyéni szegmense és az elmúlt évtizedek társadalmi tapasztalata, valamint az értékrend radikális változása. Ezt hivatott kommunikálni szülővárosa, a szlovákiai Töketerbes (Trebíšov), átváltozása kapcsán is, ahol egykor az általános iskola a nemzetek tanítójának utcájában volt található. Ebbe a **Comenius utca 1-es szám** alatti iskolába járt Jaro Varga (ez egyben a mű címe is), az utca neve megmaradt, az iskola és épülete ma már nem létezik, egy üzletközpont épült a helyére. A fiatal szlovákiai művész Tengiz Abuladze grúz filmrendező emlékezetes Vezeklés

c. filmje nyomán, parafrázálva az utca és templom ok-okozati összefüggését, kérdezi: mit ér egy Comenius utca, ha az nem vezet iskolába? Megmaradt mégis néhány diaképsorozat, amelyek a szocializmus építéséről, a szlovák nemzeti felkelésről, Pozsony felszabadításáról, középkori művészetről, stb. szólnak. Annak idején segédeszközként használták az oktatásban. Az egyéni emlékezet itt kiegészül egy letűnt társadalmi rendszer rudimentumával, kisajátított talált tárgyával – ami a mű központi témájává vált.

A tudás, az ismeret, ill. a könyv és mindezek hiánya vált meghatározóvá Jaro Varga számára 2008 és 2015 között. Az „endizmus” jegyében készítette el könyv-projektjét, amelybe a vég, a befejezés fogalmának gyűjteményét szerkesztette össze, azaz irodalmi és tudományos publikációk „end” vagy annak fordítását tartalmazó címlapjait gyűjtötte kötetbe a kisajátítás módszerét felhasználva. A **Könyvtár** és az **Elveszett könyvtár** c. installációi pedig a túltelítettség és a hiány érzete között keletkező feszültséget értelmezik. Ez mintegy ellenpólusa Matej Krén hatalmas, 10-15 ezer darabból készült könyvinstallációinak (pl. *Idiom*, 1998; *Passage*, 2005), amelyek a tudás, az emlékezet fellegváraként értelmezték a könyvtárakat. Varga a nagy könyvesboltok kultúráját vitatja, mint pl. az Alexandra, amelyek kínálata a túltelítettség ellenére is hiányérzetet kelt, ezért inkább a nézőkhöz fordul, hogy maguk rendezzék be ezt a könyvtárat, a fehér könyverincekre, címlapokra írják rá könyveik címét filctollal. *Ez a könyvtár negatív metaforája, vagy a könyvtár mint tabula rasa!* A kiállítótér teljes egésze könyvespolcokkal és fehér könyvekkel van tele, de ez csak fikció, mert 2D fotótáptépből készült könyvtárral konfrontálódunk, amelyet a participáció elve alapján a nézők és a mű-

HUSHEGYI Gábor
„Pál Ildikó képeiről”
Magyar Lettre
Internationale, 63

„Public Dialog SK/
HU”
Magyar Lettre
Internationale, 79

„Németh Ilona
munkáiról”
Magyar Lettre
Internationale, 83

„Stano Masár Bo-
lyongó művészet”
Magyar Lettre
Internationale, 91

„Tomáš Dzadoň –
kortárs szlovák köz-
téri szobrászatáról”
Magyar Lettre
Internationale, 94



vész közösen töltenek meg a számukra legfontosabb, akár még nem létező könyvekkel is. A mű alapja egy egyszerű koncept, amely a könyvtár demokratikuságát hangsúlyozza, a könyvtár bezártságát, falakkal való fizikai behatárolását szünteti meg. Igen, a néző társalkotóvá válik, rajta is múlik, milyen könyvtár épülhet ki a konkrét helyszínen. Ám ezek a művek efemer jellegűek, ahogy a keletkezés folyamatában teljesednek be, úgy a tárlat befejeztével megszűnnek létezni, csak dokumentációk őrzik meg. Ez felfedi Jaro Varga elsődleges célját – a kommunikációt, a párbeszédet a közönséggel. És ennek a közéleti állásfoglalás is része lehet, a könyvek címe ugyanis mindenütt más és más, Pozsonyban a korrupciós Gorilla-ügy kötete került be elsőként, Sep-siszentgyörgyön pedig Adrian Nastase emlékiratai, és ez így volt Prágában és másutt is. Ennek tükrében válik egyértelművé Jaro Varga viszonya a közélethez és az aktivizmushoz, ugyanis véleménye szerint „a művészet feladata, hogy alternatívát kínáljon a politikával szemben, ne váljon önmaga is politikává”, mert akkor elveszíti vagy önként feladja függetlenségét és szolgálóvá, eszközzé válik.